

The Politics of Algeria: Domestic Issues and International Relations

Yahia H. Zoubir,

Routledge, 1st Edition, 2019, ISBN: 978-113-833-100-6, p. 314.

Reviewer: Salih Kaya*

Received: 20.10.2024 | Accepted: 20.06.2025

Cezayir Siyaseti: İç Dinamikler ve Uluslararası İlişkiler**

Yahia H. Zoubir,

Routledge, 1. Baskı, 2019, ISBN: 978-113-833-100-6, s. 314.

Değerlendirmeyi Yapan: Salih Kaya***

Geliş Tarihi: 20.10.2024 | Kabul Tarihi: 20.06.2025

السياسة الجزائرية: الديناميات الداخلية والعلاقات الدولية

يحيى ح. زبير

دار روتليدج للنشر، الطبعة الأولى، 2019، ISBN: 978-113-833-100-6، 314 صفحة.

المراجع: صالح قاي****

تاريخ الاستلام: 20.10.2024 | تاريخ القبول: 20.06.2025

Giriş

Yahia H. Zoubir'in derlediği *The Politics of Algeria: Domestic Issues and International Relations* adlı eser, Cezayir'in iç ve dış politikasına kapsamlı bir bakış sunmaktadır. Eser; Cezayir'in iç meselelerini, yönetim yapısını, ekonomik gelişme modellerini, dil ve kimlik sorunlarını ele almakta ayrıca Akdeniz ve Sahel bölgelerinin yanı sıra Çin ve Fransa gibi ülkelerle olan ilişkilerini incelemektedir. Sosyoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve ekonomi alanlarından uzmanların katkılarıyla oluşturulan çok yönlü yaklaşımıyla eser, Cezayir'in siyasi yapısının karmaşıklığını derinlemesine analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Eser yalnızca Cezayir'deki değil, diasporadaki Cezayirli akademisyenlerin de bakış açılarına yer vererek bölge üzerine yapılan çalışmalara özgün bir katkı sunmayı başarmaktadır. Temelde iki kısma ay-

* Galatasaray University, TR, E-mail: kaya.salih@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-8872-1691

** Bu eser, Ortadoğu Yayınları tarafından Musab Yılmaz tercümesiyle 2024 yılında Türkçe literatüre kazandırılmıştır.

rılmış olup ilk kısımda Cezayir iç siyasetine ilişkin on bir bölüm yer almak-
tayken ikinci kısımda yedi bölümle Cezayir dış politikası irdelenmektedir.

Özet ve Analiz

İlk kısımda Cezayir iç siyaseti ve özellikle rant ekonomisi modeli incelen-
mektedir. Nadji Safir'in "2000'li Yıllarda Cezayir: Krizdeki Rant Sistemi"
başlıklı bölümü, ülkenin hidrokarbona olan bağımlılığının doğurduğu is-
tikrarsızlığı analiz etmektedir. Safir, petrol fiyatlarındaki düşüşlerin, devle-
tin petrol gelirlerini toplumsal barış için yeniden dağıtma kapasitesini cid-
di şekilde zayıflattığını ve bunun da Cezayir'in sosyo-ekonomik istikrarını
tehdit ettiğini savunmaktadır. Safir'in analizi, Cezayir'in petrol gelirlerine
dayanan ekonomik yapısının sürdürülemez olduğunu vurgulamakta, sür-
dürülebilir ekonomik kalkınma için yapısal reformlara ihtiyacı olduğunu
ortaya konmaktadır. Mohammed Akacem'in "Ekonomik Kalkınmada Petrol
Zenginliği ve Kurumlar" başlıklı çalışması ise Cezayir'in petrol zenginliği-
ne rağmen güçlü kurumlar yaratmadaki başarısızlığını ele almaktadır. Aka-
cem, doğal kaynakların sürdürülebilir kalkınmaya dönüştürülememesinin,
Cezayir'in zayıf kurumsal yapısı ve yaygın yolsuzlukla doğrudan bağlantılı
olduğunu öne sürmektedir. Siyasal iktisat teorilerine dayanan bu çalışma,
kalkınmanın yalnızca sağlam kurumsal yapılarla mümkün olabileceğini
göstermektedir. Yazar, Cezayir'in rant ekonomisine dayalı devlet yapısının
yetersizliklerini ve kalkınmayı teşvik eden bir ekonomik modele geçileme-
miş olmasını eleştirmektedir.

Dil ve kimlik sorunları da Cezayir iç siyasetinin anlaşılmasında önemli
bir yere sahiptir. Mohand Tilmatine, "Cezayir'de Dil ve Kimlik: Birlik Mit-
ni Yıkma" başlıklı bölümünde, devletin Arap-İslam kimliği dayatmasının
Berberi toplulukları nasıl marjinalleştirdiğini incelemektedir. Tilmatine,
bu dışlanmanın toplumsal huzursuzlukları körüklediğini ve Berberi Baharı
gibi hareketlerin ortaya çıkmasına neden olduğunu savunmaktadır. Yazara
göre dilsel çeşitliliğin devlet tarafından tek tip bir ulusal kimlik oluşturma
çabalarıyla bastırılması, ülkedeki toplumsal ayrışmayı derinleştirmiştir. Bu
analiz, Cezayir'in kimlik politikalarının ülkedeki sosyal ve politik dengeler
üzerindeki etkisini anlamak açısından önemli katkılar sunmaktadır. Aissa
Kadri'nin "Cezayir'in Elitleri ve Aydınları" başlıklı bölümü, ülkenin ente-
lektüel ve elit sınıflarının gelişimini ele almaktadır. Kadri, bağımsızlıktan
bu yana eğitim sisteminin gerçek aydınlar ve elitler yetiştiremediğini ve bu
kesimin siyasi güçten uzak tutulduğunu savunmaktadır. Ayrıca Fransızca
ve Arapça konuşan elitler arasındaki derin bölünmelerin, kültürel ve siyasi
entegrasyonun önünde ciddi engeller oluşturduğunu belirtmektedir. Kadri

hem kolonyal hem de postkolonyal dönemde entelektüellerin iktidardan dışlandığını ve bunun Cezayir'in kültürel bütünlüğünü zayıflattığını vurgulamaktadır.

Kitabın iç meseleler kısmındaki bir diğer önemli husus da kadın haklarıdır. Fatma Oussedik'in "Cezayirli Kadınlar için Cinsiyet Eşitliği" başlıklı çalışması, yasal düzenlemelerdeki ilerlemelere rağmen ataerkil normların, kadınların haklarına erişimlerini nasıl engellediğini ele almaktadır. Oussedik, devlet politikalarının toplumsal muhafazakârlık ile karmaşık bir ilişki içerisinde olduğunu, bu nedenle kadın hakları söyleminin rejim tarafından bir meşruiyet aracı olarak kullanıldığını savunmaktadır. Yazar, Cezayir'deki yasal reformların gerçek anlamda toplumsal bir değişime yol açmadığını iddia etmektedir. Bu bağlamda kadın hakları hareketlerinin gerçek değişim yaratabilmesi için toplumsal normların da dönüştürülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Chérif Dris'in "Cezayir'de İktidar, Medya ve İnsan Hakları" başlıklı bölümü, medya ve siyasi iktidar arasındaki sorunlu ilişkiyi ve bunun insan haklarına etkisini ele almaktadır. Dris, 1988 sonrası reformlarla medya özgürlüğü sağlanmış gibi görünse de iktidarın medya üzerindeki dolaylı kontrolünü çeşitli yollarla sürdürdüğünü savunmaktadır. Hukuki kısıtlamalar, ekonomik baskılar ve gazetecilere yönelik cezai yaptırımlar, basın baskı altında kalmasına neden olmuştur. Yazar ayrıca Cezayir'de gazetecilerin siyasi yolsuzlukları ve skandalları haberleştirirken karşılaştıkları zorlukları ve tehditleri detaylandırmaktadır. Özellikle Mohamed Tamalt gibi davalar, basın özgürlüğü konusundaki ciddi eksiklikleri gözler önüne sermektedir.

Kitabın ikinci kısmı, Cezayir'in dış ilişkilerini ve bu ilişkilerin tarihsel olarak tarafsızlık ilkesi ile bölgesel bir güç olma çabalarını nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Aomar Baghzouz'un "Cezayir-Fransa İlişkileri: Sürekli Normalleşme Hâli" başlıklı bölümü, Cezayir ile eski sömürgeci güç Fransa arasındaki karmaşık ve çelişkili ilişkiyi detaylandırmaktadır. Baghzouz, iki ülke arasındaki ekonomik bağların güçlü kalmasına rağmen sömürgecilik mirası ve Cezayir Bağımsızlık Savaşı gibi tarihi meselelerin siyasi ilişkileri sürekli zorlaştırdığını belirtmektedir. Fransa'nın Cezayir'deki en büyük yatırımcılarından biri olmasına rağmen bu iki ülke arasındaki politik ilişkilerde kalıcı bir normalleşme sağlanamamıştır. Uluslararası politikada günden güne önemi artan Sahel bölgesi de eserde değerlendirilmiş olup Abdelkader Abderrahmane'nin "Cezayir'in Sahel'deki Dış Politikasını Anlamak" başlıklı bölümü, Cezayir'in bu bölgedeki dikkatli ama proaktif angajmanını ve özellikle terörle mücadele çabalarını analiz etmektedir. Abderrahmane, Cezayir'in müdahaleci olmayan dış politika anlayışının diğer ülkelerin iç işlerine karışmama ilkesine dayandığını vurgulamaktadır. Buna rağmen Cezayir'in

yir'in Afrika Birliği gibi bölgesel güvenlik yapılarına diplomasi ve istihbarat paylaşımı yoluyla önemli katkılarda bulunduğu belirtilmektedir. Cezayir'in Sahel bölgesindeki bu rolü, ülkenin bölgesel güvenlik stratejisinin önemli bir parçası olarak ortaya konmaktadır.

Kitabın dikkat çeken bölümlerinden biri de Yahia H. Zoubir ve Youcef Hamitouche'un "Çin'in Cezayir ile İlişkileri: Stratejik Ortaklık mı?" başlıklı ortak çalışmasıdır. Yazarlar, Cezayir ile Çin arasındaki ilişkilerin gelişimini Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında değerlendirmektedir. Bu gelişim, iki ülkenin karşılıklı stratejik çıkarları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Cezayir, ekonomik ortaklıklarını Fransa ve Batı dışına genişletmeyi hedeflerken Çin ise Cezayir'i Afrika pazarlarına açılan bir kapı ve Kuzey Afrika'da istikrarlı bir ortak olarak görmektedir. Zoubir ve Hamitouche, bu ilişkiyi Cezayir'in gelecekteki dış politika yönelimlerinin bir göstergesi olarak değerlendirmektedir. Saïd Belguidoum'un "Cezayir'de Uluslararası Ticaret ve Yeni Girişimci Modelleri" başlıklı bölümü, yeni nesil girişimcilerin ve küresel ticaret dinamiklerinin gelişimini incelemektedir. Belguidoum, Cezayir'in doğusundaki el-Eulma ve Çin'deki Yiwu gibi yerlerin, küresel tedarik zincirlerinin önemli merkezleri hâline geldiğini vurgulamaktadır. Beiguidoum, yeni nesil girişimcilerin devletin kontrolünün zayıfladığı ve serbest piyasa ekonomisinin geliştiği 1990'ların sonlarından itibaren geleneksel ticaret yollarını kırarak yeni uluslararası ticaret rotaları oluşturduğunu iddia etmektedir. Yazar, bu ekonomik faaliyetlerin küreselleşmeden faydalanarak yerel ekonomilere nasıl katkı sağladığını ve ticaretin nasıl yeniden yapılandığını derinlemesine analiz etmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

The Politics of Algeria: Domestic Issues and International Relations eseri Cezayir'in iç ve dış politika zorluklarına dair çok yönlü ve kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Ancak kitabın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Kitabın en büyük gücü, sunduğu derinlemesine ampirik analizlerdir. Bununla birlikte bu analizlerin birleşik bir teorik çerçeveye desteklenmemiş olması, kitabın tutarlılığını sınırlandırmaktadır. Bölümler bağımsız vaka çalışmaları olarak değerli bilgiler sunsa da bu analizlerin Cezayir'in siyasi geleceği üzerine daha bütünlüklü bir anlatıya bağlanması, kitabın literatüre katkısını daha çok artırabilirdi. Bir diğer sınırlılık ise elitist siyasete olan yoğun vurgudur. Yazarlar; siyasi elitlerin, iş insanlarının ve askerî figürlerin rolünü detaylı bir şekilde ele almaktadır. Ancak sivil toplumun ve tabandan gelen hareketlerin Cezayir'in geleceğini şekillendirmedeki etkisi yeterince ele alınmamaktadır. Özellikle 2019'dan bu yana büyük bir toplumsal hareket olan

Hirak'ın etkisi, kitapta daha derinlemesine analiz edilmesi gereken büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca iç siyaset ile dış politika arasındaki ilişki yeterince incelenmemiştir. Cezayir'in iç siyasi istikrarsızlığının dış politika kararları üzerindeki etkilerinin daha fazla irdelenmesi, kitabın okurlar ve akademisyenler nezdinde etkisini artırabilirdi. Nitekim kitapta bu iki alan arasındaki karmaşık etkileşimin daha kapsamlı bir şekilde ele alınarak daha güçlü bir analitik çerçevenin inşa edilmesi, kitabın akademik ve bilgilendirici yanını oldukça güçlendirebilirdi.

Sonuç olarak eser, Kuzey Afrika siyaseti üzerine yapılmış önemli bir akademik çalışmadır. Cezayir'in hem iç hem de dış politika alanlarındaki zorluklarını ele almakta ve bu önemli ülkenin karmaşıklıklarını anlamak için çok değerli bir kaynak sunmaktadır. Ayrıca çok disiplinli yaklaşımı ve Cezayirli akademisyenlerin katkıları dikkat çekmektedir. Ancak iç ve dış siyaseti daha entegre bir yaklaşımla ele alan bir çerçeve sunabilseydi, daha güçlü bir katkı sağlayabileceği söylenebilirdi. Yine de devam eden Hirak hareketi ve Cezayir'in olası yeni siyasi düzeni bağlamında bu eser, akademisyenler ve politika yapıcılar için önemli bir referans kaynağı olarak değerlendirilebilir niteliktedir.